

tani lépések ismertetése. Nem valószínű, hogy a tanulók geometriai kivétéssel megértenék a nézeti ábrázolást. Írásvetítővel vagy diavetítővel bemutatott szemléltető példa hatásosabb lehet. A fejezet javaslatokat közül tanulmányi sétákra is.

Az Útmutató – kisebb hiányosságai ellenére is – jól szolgálja feladatát, az órák megtervezésekor kiindulásként szolgál minden kisegítő iskolában tanító pedagógus számára. A magyar nyelv és irodalom tantárgy útmutatója pedig értékes tanácsokat, megszívlelendő javaslatokat ad minden alsó tagozatban tanító pedagógusnak, hisz hasonló munka a második, harmadik és negyedik osztályos anyanyelvi nevelés köréből nem jelent meg.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

DR. GALGÓCZI LÁSZLÓNÉ

Barta Gábor–Hegyi Klára–Kertész István:

EMBEREK ÉS SZÁZADOK

Történelmi források a kezdetektől 1711-ig
A szakmunkásképző iskolák 1. osztálya számára

Régmúlt századok szólnak meg a történelmi olvasókönyv lapjain. Az őskor és az ókor történetéből, a magyarok életének legrégebb emlékeiből, a középkori magyar állam és az európai feudalizmus történetéből válogatott források gyűjteményét veszi kézbe az olvasó. Az egykor élt emberek mindennapi élete, szokásai, települési viszonyai, kultúrája, békés hétköznappi és a háborúk borzalmait elevevencnek meg a kötet lapjain a kortársak tollából, építők műveiből és történészek munkáiból válogatott írások nyoman.

A szakmunkásképző iskolák számára annyira hiányt pótló forrásgyűjtemény három részre tagolható:

Az ősközösségi társadalomról, az első osztálytársadalmak koráról, a görög és római rabszolgatartó társadalmak életéről, valamint a feudális társadalom koráról szóló forrásszemelvényeket Kertész István állította össze;

A magyarok eredetéről, a honfoglalásról, az államalapítás koráról és a magyar feudalizmus évszázadairól szóló forrásokat 1526-ig Barta Gábor válogatta;

A feudalizmus felbomlása, a tőkés gazdálkodás kialakulása korának és a magyar történelem 1526–1711 közötti korszakának forrásszemelvényeit Hegyi Klára rendszerezte.

Jól tudjuk, hogy az ősközösség történetéből igen kevés forrás áll rendelkezésünkre. Ezek közül válogatta a forrásszemelvények közreadója a leglényegesebbeket, a 14–18 éves tanulók számára érdeklődésre számotartó érdekes részleteket. Munkájában támaszkodott a régészeti kutatások eredményeire, igyekezett életközelphez hozni az elvont tényeket.

Az első osztálytársadalmakról szóló rész a szemelvények gyűjteményében talán a legjobban olvasható, élvezhető irodalom. A jól sikerült válogatás mellett a képanyag is szemléletesen szolgálja a könnyebb és jobb megértést, az irodalmi élvezetet.

A görög és római történelemből válogatott szemelvények főbb erénye az igényesség. A korszak legmarkánsabb, legjellemzőbb részeit, ún. kulisszatitkainak közreadása – történelmi és irodalmi telitalálat! Szolgálja mind az érdeklődés felkeltését, mind a tudományosabb szemlélet kialakítását.

Jól illeszkedik a gyűjteménybe a „Pillantás a középkor évszázadaiba” – című válogatás. Valóságos fogalommagyarázatot ad laikusnak, szakértőnek egyaránt.

A forrásszemelvények legnagyobb részét – szerencsésen – a magyar történelemből vett képek, rajzok, idézetek, részletek teszik ki. Mind a kronológiai elrendezés, mind a lényeges részek kiemelése, mind a képek és táblázatok alkalmazása igen jó, módszeres. A közölt szemelvények nemcsak oktatnak, NEVELNEK is!! Bepillantást engednek a magyarság évszázados küzdelmeibe, példát mutatnak a hősiesség, a hazaszeretet terén.

Külön kell szólni a művelődéstörténeti szemelvényekről. Mind időrendi elhelyezésük, mind nagyszerűen válogatott tartalmuk alkalmas arra, hogy az olvasó ne tankönyvként forogassa, hanem izgalmas olvasmányként élvezze valamennyit.

A történeti szemelvényeket a magyar királyokról szóló időrendi táblázat zárja. Évszámait olvasva nosztalgiával gondolok középiskolás koromra azzal a megállapítással: talán nem is volt olyan hiábavaló!! Ma sem az!!

A forrásszemelvények kép- és illusztrációanyaga jól illeszkedik a közölt részekhez, a jobb és könnyebb megértést segíti elő.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

DR. BERKES MIKLÓS

Dr. Füle Sándor:

A SZÜLŐK ÉS AZ ISKOLA

Az utóbbi időben a társadalmi feladatok megoldásában egyre nagyobb hangsúlyt kap a család, a családdal való együttműködés. Így történt ez a fiatal nemzedék formálásában, a nevelésben is. Tekintettel arra, hogy a gyermekek, a fiatalok gondozását, védelmét, nevelését ma is döntő mértékben a családok látják el, a társadalom szempontjából a családok magatartása nem „magánügy”, és a családi nevelés segítése napjaink egyik fontos pedagógiai feladata. Ugyanakkor egy korszerű közoktatás-nevelési rendszer megkívánja, hogy az iskola és a család, a pedagógusok és a szülők rendszeresen és harmonikusan dolgozzanak

együtt. Szükségessé vált, hogy a család jobban megértse a pedagógusok tevékenységét, gondjaikat és problémáikat, ismerje az iskola belső struktúráját, munkáját, cél- és eszközzrendszerét, követelményeit.

A nagy tapasztalattal rendelkező szerző erre a nem könnyű beavató feladatra vállalkozott. A szülőket valódi nevelési partnernek tekintve pedagógiai kézikönyvet írt a szülők, a szülői munkaközösségek számára. A gondosan szerkesztett munka a legkorszerűbb pedagógiai tudnivalókat foglalja össze és érteti meg: a család funkcióiról, a szülők feladatairól, az iskola és a szülők kapcsolatáról, a szülői munkaközösség tevékenységéről és szervezeti működéséről. Stílusa szakszerű és közérthető – nem száll le a pedagógiai „fecséges” szintjére, ugyanakkor nem csak a szakemberek által érthető. Rendszerint zárójelben közli a pedagógiában és a pszichológiában gyakrabban használt szakkifejezéseket – ezzel is partnernek tekintve olvasóját, ugyanakkor hozzájárulva a pedagógiai kultúra növeléséhez.

Először a család legfontosabb feladatait foglalja össze. Az ebből a fejezetből kicsengő család-tisztelet és a szülők iránti feltétlen bizalom az egész könyv alaphangja és hitélet megadja. Ez a hangnem teszi lehetővé, hogy a család és a szülők által elkövethető hibákról is írjon a szerző, anélkül, hogy olvasóját megsértené. Sőt még azt is megteheti, hogy nevelési gyakorlatuk időnkénti tudatos végig gondolására, felülvizsgálatára szólítja fel a szülőket. Ehhez pontokba foglalt segítséget is ad. Az együttműködésnek, az együttgondolkodásnak ezt a módszerét a továbbiakban is megtalálhatjuk. Ugyanigy szempontokat ad a család és az iskola kapcsolatának elemzéséhez, a szülői munkaközösség tevékenységének fejlesztéséhez, a pályaválasztási és továbbtanulási lehetőségek feltárásához.

A következő fejezetben azokat a pedagógiai ismereteket foglalja össze, amelyeket minden szülőnek tudnia kell az iskolai oktatásról-nevelésről. Beszél a különböző intézmények céljáról és feladatairól (iskolátípusonként), tájékoztatja a szülőket olyan sokat emlegetett kérdésekről, mint a törzsanyag és kiegészítő anyag, az iskolai nevelő tevékenység alapelvei, az osztályfőnöki órák funkciói, az egyes tantárgyak követelményei, a fakultáció lehetőségei. Őszintén feltárja a mai iskola problémáit, és vázolja a fejlődés-fejlesztés tendenciáit, az iskolai oktatás-nevelés jövőjét. Mindezeknek, korábban csak a pedagógusok belügyeként kezelt kérdéseknek a megértésére azért van szükség, mert „pedagógiai céljainkat és feladatainkat csak a szülőkkel és a szülői munkaközösségekkel szoros együttműködve és ésszerű munkamegosztással valósíthatjuk meg”.

Az együttműködés és az ésszerű munkamegosztás különböző feladatait, tartalmi kérdéseit elemzi a III. rész. Az iskolai munkával, a neveléssel-oktatással kapcsolatos fontosabb tenni-

valók: a tanulás segítése, a szabad idő hasznos eltöltése, az egészséges életmód megalapozása, a családi életre nevelés, az egyenlőtlenség esélyek kiegyenlítése, a tehetséges gyermekek támogatása, a továbbtanulás és a pályaválasztás, az ifjúsági mozgalom és a gyermek- és ifjúságvédelem feladatainak hatékony megoldása egyaránt megkívánja a szülői munkaközösség tervszerű és tudatos közreműködését. Ahhoz, hogy az iskola nevelőmunkájában az iskolára jellemző helyi nevelési rendszer megalkotásában a szülők ne csak végrehajtóként, hanem javaslattevőként vegyenek részt – a gazdag tapasztalati anyaggal rendelkező szerző sok-sok gyakorlati tanácsot ad. A tevékenységekre és életkorokra lebontott tennivalók és ajánlások a szülői munkaközösségek és a szülők számára igen kézzelfogható segítséget jelenthetnek.

A szülői munkaközösségek szervezeti működését tárgyaló fejezet több általános és középfokú oktatási intézmény tapasztalatainak elemzése alapján arra igyekszik választ adni, hogy hogyan működjék a szülői munkaközösség, a munkaközösség választmánya, milyen tisztségviselőket érdemes választani – és milyen feladatokat láthatnak el. Kitér a szülői munkaközösségek tevékenységének irányítására, a szülők és a pedagógusok együttműködésének bevált formáira és módszereire, e tevékenység tervezésére. Ez a fejezet különösen értékes azoknak a szülőeknek, akik a munkaközösségekben aktívabb szerepet vállalnak, de általános érdeklődésre tarthat számot mindaz, amit a fogadóóráról, a családlátogatásokról (nem hallgatva el e látogatások „megfigyelési szempontjait” sem), a szülői értekezletekről és a nyílt napokról, órákról mint a család és az iskola kapcsolatának legfontosabb alkalmairól elmond. Sokoldalúan vizsgálja a szülők és a pedagógusok közötti ellentétek okait és megkísérel megoldási módokat is felvázolni. Ném elfogult: a pedagógusok és a szülők szemszögéből egyaránt áttekinti a problémákat. A szülői munkaközösség munkájának tervezését néhány konkrét munkaterv és a Hazafias Népfront évenkénti ajánlásainak rövid közlésével kívánja még támogatni.

Külön említést érdemel a könyv gazdag melléklete. A témához kapcsolódó irodalom mellett az érdeklődő szülők megtalálhatják a 6–18 évesek nevelésével foglalkozó legfontosabb és számukra is felhasználható szakirodalmat, a munkaközösségek tisztségviselői pedig pontosan tájékozódhatnak a rendtartások szövegéről, a nevelési tanácsadók és az úttörőházak címjegyzékéről.

Befejezésül talán annyit: dr. Füle Sándor könyve elismerésre méltó lépés a nyitott iskola valóságos megvalósítása ügyében. Példamutatóan kísérelte meg, hogy pedagógiai kérdésekről szakszerűen, világosan és nyíltan beszéljen a pedagógiai szakember – nem pedagógusoknak. Könyvét azonban nemcsak a szülőknak ajánlom, a gyakorló pedagógus is haszonnal forgathatja:

számukra ez a mű a szülők és az iskola kapcsolatának valamennyi fontos kérdését követésre méltó szülő- és pedagógusisztelettel tárgyaló, világosan fogalmazó kézikönyv.

Hazafias Népfront – Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

TORDANÉ HAJABÁCS ILONA

Dr. Péter Ágnes:

NEUROLÓGIA. NEUROPSZICHOLÓGIA

Azzal kell kezdenem, hogy olyan könyv (tankönyv) ismertetésére vállalkoztam, amely előreláthatólag – sajnos – nem jut el pedagógusaink zömének kezéhez. Már a példányszám is ezt sejteti: mindössze 2500 példányban jelent meg 1984 júniusában. A szerző sem gondolt a pedagógusokra, amikor a könyv rendeltetését megfogalmazta. Az előszóban ugyanis ezeket írja: „E könyv elsősorban pszichológia szakos hallgatók részére készült. A tárgyalt adatok egy része azonban túllép a pszichológusoktatás általános igényein... A könyv ezenkívül a végzett pszichológusoknak a posztgraduális képzéshez kíván segítséget nyújtani. Úgy gondolom, hogy bizonyos fejezetek az orvostanhallgatók, más fejezetek pedig a neurológusok és a pszichiáterek számára is hasznosak lehetnek.” Tegyük hozzá, hogy nemcsak bizonyos fejezetek, hanem az egész könyv anyaga a pedagógusok, pedagógusjelöltek, továbbképzések számára is hasznosak lehetnének. Eltekintve a könyv orvosi, neurológiai, neuropszichológiai – tehát szakkönyvi – terminológiájától –, amelyek laikusok számára nehezen érthetőek –, a könyv legtöbb fejezetében közölt tudományos tételeket minden pedagógusnak meg kellene ismernie. Ezt annál is inkább merem javasolni, mivel magam is laikus lévén, a könyvben tárgyalt tudományos témákban nagyon sok új ismeretre tettem szert, nemegyszer az „ahá”-élménnyel kapcsolatos felkiáltásokkal, s azzal a megállapítással, hogy mik vannak, amikről még nem is hallottam, pedig ezekről kellett volna tudni valamit. Érdemes összevetni a tanárképzésben használt pszichológiai, pedagógiai tankönyvek e témát tárgyaló fejezeit a jelenleg ismertett könyv anyagával, s rögtön megállapíthatjuk, lenne mit átdolgozni ahhoz, hogy a végzett tanárok valóban korszerű műveltséget vigyenek magukkal.

Természetesen nem arról van szó, hogy az általános iskolai tanárok neuropszichológiai szakemberek legyenek. Érdekes ellentmondást fedezhetünk fel azonban abban, hogy amikor az élet egész területén már a legfiatalabb, gyermekeknél is idegrendszeri problémákkal találkozunk, vagy legalábbis ilyenekről szokás és illő beszélni, akkor azok, akiknek nagyon fontos szerepük van a gyermeki személyiség formálásában, nagyon keveset tudnak az idegrendszer ép és abnormális működéséről. Erre pedig két okból is nagy szükség lenne. Egy-

részt azért, mert több kutató bizonyította már be az iskola pszichés klímájának személyiség-zavarok hatására a gyermekekre. Ezek a pszichés zavarok azonban nem szűnnek meg önmaguktól, ha a pedagógusok nem ismerik a neurológia és a neuropszichológia oldaláról oktató-nevelő tevékenységük veszélyeit. Meggyőződésem, hogy ha elolvassák Péter Ágnes könyvét, nagyobb mérvű önvizsgálatot tartanának. Másrészt jóhiszeműen tételezzük fel, hogy a gyermeki személyiségzavarok forrásai nem az iskolában kezdődnek, legalábbis többségükben. Akkor is fennáll az a kérdés, hogy a pedagógus hogyan ismeri fel a személyiségzavar típusát, amennyiben tájékozott ezek keletkezésének okaiban, illetve ezek megszüntetésének vagy legalábbis korrigálásának lehetőségeiben, módjaiban. Sokszor emlegetett probléma, hogy az oktatás-nevelés folyamatában a gyermeket egyoldalúan intellektuális lényként kezeljük, megfeledkezve a gyermeki személyiség teljességéről, vagyis annak érzelmi, akaratit összetevőiről. Az emberi idegrendszer felépítésének, működésének ismeretése nagyon perifériális a tanárképzés folyamatában, nyilvánvaló tehát, hogy az idegrendszeri károsodásokról még kevesebb szó esik.

Összegezve: olyan tankönyv Péter Ágnes könyve, amelynek helyét kellene kapni a tanárok képzésében és továbbképzésében is.

Nézzük meg a könyv fő fejezeit!

Az általános rész első fejezetében az idegrendszeri működések lokalizálhatóságáról olvashatunk. A szerző ismerteti a mozgatórendszeren belül a piramis- és extrapiramidális rendszer működését, valamint a kisagy részeit és működését. A második fejezet a frontális lebennyel foglalkozik. E fejezetben belül – a pedagógiai szempontból is említésre méltó rész – a prefrontális működészavarokat tárgyalja. A harmadik fejezet témája az érzőrendszer: érzőpályák, a szenzibilizációs zavarai, a fájdalom, a talafusz, az érzőkéreg. A negyedik fejezet a parietális lebenyt tárgyalja. Itt olvashatunk többek között az apraxiákról, az agrafiákról, az akalkuliákról, a testsémazavarokról. Az ötödik fejezet pedagógiai szempontból is nagyon jelentős: a szerző itt tárgyalja a beszédet, beszédzavarokat, kezességet. Így olvashatunk a beszéd fejlődéséről, az afáziskról, az afáziás és a nem afáziás beszédzavarokról, a kezesség (jobb- és balkezesség) és beszédműködés kapcsolatáról. A hatodik fejezetben a temporális lebennyel kapcsolatban a hallórendszerrel (a hangingerek feldolgozása), a hallókéreg károsodásának tüneteiről, valamint a vizuális asszociációról, a vesztibuláris rendszerről, az ízézésről, a szaglásról olvashatunk. A hetedik fejezet témája a limbikus rendszerrel kapcsolatban az emlékezés (az ismeretanyag-tárolás mechanizmusának hipotézisei), a memóriazavarok, az emóciók neurális alapjai, az agresszió mechanizmusa és gátló struktúrái. A következő két fejezet a látópálya anatómiájával és a látókéreg szerkezetével és működésével foglalkozik. A következő fejezetre ismét peda-